

Bijlage 1: Rapportage per thema

Hieronder volgen de belangrijkste resultaten die in de periode juli 2017 tot en met juni 2018 zijn bereikt op de thema's van het actieplan voor beleidscoherentie voor ontwikkeling. Per thema worden beknopt de doelen (gekoppeld aan de relevante SDGs) uit het 2016 actieplan weergegeven die zijn ge-update in de Kamerbrief met de jaarrapportage over 2017 (Kamerstuk 33 625, nr. 250).

Handelsakkoorden

Ontwikkelingsgerichte Economic Partnership Agreements (EPAs) en een zo positief mogelijke impact van overige handelsakkoorden op ontwikkelingslanden (SDG 17.10, 17.11, 17.12)

- In het afgelopen jaar zijn er geen nieuwe ACS-landen¹ tot de bestaande interim-EPAs toegetreden en is er niet onderhandeld over nieuwe EPAs. Dit komt voornamelijk omdat de ACS-landen die nu niet partij zijn bij een EPA onder *Generalised System of Preferences* (GSP) of *Everything but Arms* (EBA) regelingen vallen en op die manier al gedeeltelijke of nagenoeg volledige markttoegang tot de EU verkrijgen.
- Nederland roept in Brussel op tot betere monitoring en zet zich in Europees verband in om de implementatie van huidige EPAs met de ACS-landen te verbeteren. Zo heeft de EU tijdens het jaarlijkse ACS-EU Ministeriële Handelscomité in oktober 2017 de ACS-landen aangeboden om te assisteren bij het opzetten van nationale implementatieplannen, daar waar de implementatie van de EPAs nog stroef verloopt.
- Nederland volgt voorts actief het werk van evaluatiecommissies en andere instellingen die toezien op de uitvoering en impact van de EPAs. Zo is in februari 2018 het EPA-comité onder de interim EPA EU-Ivoorkust opgericht. Een Nederlandse delegatie heeft de eerste bijeenkomst hiervan in maart 2018 in Abidjan bijgewoond. Het comité is het belangrijkste bestuursorgaan dat de interim-EPA tussen Ivoorkust en de EU beheert en aanstuurt.
- In het afgelopen jaar zijn drie onderhandelingsmandaten aangenomen door de Raad. Het gaat om mandaten voor de Commissie om onderhandelingen te voeren over de modernisering van het associatieakkoord met Chili, en de mandaten voor de handelsakkoorden met Australië en Nieuw-Zeeland. Het door SEO uitgevoerde onderzoek (Kamerstuk 31985, nr. 48) dat in februari 2017 naar uw Kamer gestuurd is, toont verwaarloosbare effecten van de beoogde handelsakkoorden op derde landen (met name de minst ontwikkelde landen). Het kabinet heeft derhalve in de onderhandelingen voor de onderhandelingsmandaten niet gepleit voor opname van het belang van de effecten op ontwikkelingslanden. Er zijn verder geen nieuwe handelsakkoorden aangekondigd.
- In het recent overeengekomen handelsakkoord tussen de EU en Japan heeft het kabinet succesvol gepleit tegen het opnemen van een gebruikelijke *no duty-drawback*-provisie. In de praktijk betekent dit dat Japanse en EU producenten makkelijker primaire goederen of halffabrikaten uit andere (ontwikkelings)landen kunnen gebruiken als zij tariefvrij willen exporteren. Deze maatregel stimuleert de vraag naar deze primaire goederen of halffabrikaten, wat bedrijven uit deze landen in stelt staat meer af te zetten.

Investeringsbescherming

Herzien van het Nederlandse investeringsbeschermingsbeleid dat voorziet in een eerlijker en gebalanceerd systeem voor het promoten en beschermen van duurzame investeringen ten behoeve van ontwikkeling (SDG 17.15)

- Nederland heeft de nieuwe modeltekst voor zijn bilaterale investeringsbeschermingsovereenkomsten (IBO's) bijna afgerond. Het doel is om tot een stabiele, toekomstbestendige tekst te komen voor het bevorderen van wederzijdse duurzame investeringen en het voorkomen en depolitiseren van conflicten.
- De Nederlandse positie is dat wanneer er in EU-verband afspraken over investeringen gemaakt worden, deze overeenkomen met de op 16 september 2015 gepresenteerde EU-positie, waarin het *Investment Court System* (ICS) is opgenomen. Deze positie is opgenomen in de EU-verdragen met Canada (CETA) en Singapore en is in alle lopende onderhandelingen ingebracht.
- Nederland kan niet instemmen met een akkoord dat het oude systeem voor investeringsbescherming bevat. Zo is in het afgelopen jaar geen overeenstemming bereikt

¹ 79 landen uit Afrika, het Caribische gebied en de Stille Oceaan die een speciale relatie hebben met de EU.

over een investeringsakkoord tussen de EU en Japan, aangezien Japan de vernieuwde vorm van investeringsbescherming (ICS) niet accepteerde en bleef inzetten op het *Investor-State Dispute Settlement* (ISDS) systeem.

- Nederland werkt, samen met de Europese Commissie en andere landen, aan de oprichting van een permanent internationaal investeringshof dat de geschillenbeslechtsmechanismen in bestaande investeringsakkoorden op termijn zal vervangen.

Toegang tot medicijnen in relatie tot het WTO/TRIPS verdrag

Bevorderen van toegang tot betaalbare medicijnen in relatie tot WTO/TRIPS (Trade-Related aspects of Intellectual Property rights) Verdrag (SDG 3, 5, 10, 17)

- Nederland bepleit actief dat de EU in handelsverdragen met ontwikkelingslanden geen bepalingen vraagt die verder gaan dan het TRIPS-verdrag (TRIPS+ bepalingen) en die de mogelijkheden van ontwikkelingslanden om gebruik te maken van flexibiliteit ten behoeve van volksgezondheid inperken. Nederland heeft opheldering gevraagd over de TRIPS+ bepalingen die zijn opgenomen in EU-tekstvoorstellen voor de verdragen met de Filippijnen, Indonesië, Mexico en MERCOSUR, met name bepalingen die de octrooiduur onnodig verlengen en bepalingen op het terrein van data-exclusiviteit, die er voor zorgen dat generieke producenten pas later toegang krijgen tot de klinische data die nodig is om een marktvergunning te krijgen. Deze bepalingen vertragen de toetreding van generieke producenten tot de markt en houden hoge medicijnprijzen langer in stand ten koste van toegang tot medicijnen in deze landen.
- Nederland heeft tijdens de *World Health Assembly* gepleit voor *fair pricing*, meer samenwerking tussen lidstaten onderling en met de VN en goede kwaliteit en correct gebruik van medicijnen.
- Als donor van zeven *Product Development Partnerships* (PDPs) draagt Nederland actief bij aan de discussie over de rol van PDPs bij het verbeteren van toegang tot betaalbare medicijnen, vaccins en diagnostica in ontwikkelingslanden. Volgens het PDP model worden prijzen, patenten en toegang tot nieuwe geneesmiddelen van te voren besproken, zodat deze (juist) ook beschikbaar en betaalbaar zullen zijn voor de allerarmsten. Mede dankzij de Nederlandse bijdrage is door de PDPs o.a. een TB medicijn ontwikkeld voor kinderen, een malaria medicijn voor zwangere vrouwen en een vaginale ring om HIV infectie tegen te gaan.
- Met de PDPs is nadrukkelijk gesproken over de bredere bijdrage die ze (kunnen) leveren aan toegang tot hun producten, bijvoorbeeld door bij te dragen aan het identificeren van de juiste producten gebaseerd op o.a. de behoefte van de doelgroep, de veiligheid en stabiliteit van het product evenals de kosten (*Target Product Profiles*).
- De *Access to Medicine Foundation* heeft met behulp van Nederlandse financiering de eerste Antimicrobiële Resistentie (AMR) Benchmark ontwikkeld. De AMR Benchmark, die begin 2018 wordt gepubliceerd, zal aangeven hoe 30 farmaceutische bedrijven scoren op R&D activiteiten om AMR tegen te gaan. De benchmark zet tevens aan tot meer samenwerking van overheden en NGO's met de farmaceutische bedrijven.
- Sinds september 2017 investeert Nederland 2,5 miljoen euro in het *Global Antibiotic Research and Development Partnership* (GARDP), ook een PDP, voor de ontwikkeling en productie van nieuwe antibiotica.

Belastingontwijking en -ontduiking

Beter belastingbeleid en betere belastingdiensten in ontwikkelingslanden om tot hogere belastinginning te komen en effectievere internationale samenwerking (SDG 10, 17)

- Verdere voortgang is geboekt met de opname van antimisbruikbepalingen in de bilaterale belastingverdragen met ontwikkelingslanden. Overeenstemming bestaat er inmiddels met dertien van de 23 ontwikkelingslanden. De toename kon mede worden bereikt dankzij het in juni 2017 ondertekende Multilateraal Verdrag. Hiermee kunnen onder meer de in het *Base Erosion and Profit Shifting* (BEPS)-project ontwikkelde antimisbruikbepalingen op een snelle en efficiënte wijze in bilaterale belastingverdragen worden opgenomen. Nederland heeft alle (ontwikkelings)landen die tot het Multilateraal Verdrag zijn toegetreden, aangeboden om deze antimisbruikbepalingen in de belastingverdragen op te nemen. Dit aanbod blijft van kracht voor ontwikkelingslanden die zich pas later aansluiten bij het Multilateraal Verdrag.

- Nederland breidde de technische assistentie (TA) aan ontwikkelingslanden uit in lijn met de toezegging onder het *Addis Tax Initiative* om de TA in 2020 te hebben verdubbeld. In 2017 kwamen de uitgaven² neer op ongeveer US\$ 7 miljoen, vergeleken met US\$ 4,8 miljoen in 2016 en US\$ 3,2 miljoen in het basisjaar 2015. TA wordt bilateraal verleend in de volgende landen: Bangladesh, Ethiopië, Ghana, Indonesië, Kenia, Liberia, Malawi, Oeganda, Palestijnse Gebieden, Rwanda en Zambia. Dit gebeurt in samenwerking met de Nederlandse Belastingdienst en het *International Bureau of Fiscal Documentation*. Daarnaast worden programma's ondersteund van *African Tax Administration Forum (ATAF)*, IMF, OESO en sinds kort ook de VN. De activiteiten van ATAF hebben tot nu toe voor US\$ 120 miljoen aan extra inkomsten gezorgd voor de leden. Het *Tax Inspectors Without Borders* programma van de OESO heeft ontwikkelingslanden tot nu toe US\$ 328 miljoen opgeleverd.
- Nederland behoorde in september 2017 tot de eerste groep van 49 landen die startte met de wederzijdse automatische uitwisseling van financiële gegevens van buitenlandse rekeninghouders. Dit jaar zullen naar verwachting 53 andere landen volgen. Meer en meer ontwikkelingslanden streven naar aansluiting bij de automatische gegevensuitwisseling om informatie over buitenlandse banktegoeden van belastingplichtige onderdanen te verwerven. Omdat deze inzet zware administratieve aanpassingen vergt, worden hun inspanningen internationaal ondersteund.
- Ontwikkelingslanden profiteren van het EU-initiatief om een lijst met niet-coöperatieve belastingjurisdicties (ook wel: zwarte lijst) op te stellen. Onder andere landen die niet willen meewerken aan uitwisseling van informatie voor belastingdoeleinden, komen hierop terecht. Door het initiatief zal het aantal veilige toevluchtsoorden voor illegale financiële stromen (*illicit financial flows*) vanuit ontwikkelingslanden naar verwachting afnemen. Eind 2017 heeft de EU zeventien landen op de zwarte lijst gezet. Op een zogenaamde grijze lijst werden 47 landen geplaatst. Deze voldeden evenmin aan de gestelde minimumcriteria, maar hebben toegezegd dit jaar daaraan alsnog te zullen voldoen. Op de grijze lijst staan onder andere middeninkomenslanden. De EU laat lage inkomenslanden ongemoeid.

Verduurzaming waardeketens

Verduurzaming productieketens – textiel, palmolie en andere agrogrondstoffen en metalen en mineralen, in het bijzonder goud (SDG 2, 8, 12, 15)

Textiel/kleding:

- In 2017 zijn verschillende programma's ondersteund die de arbeidsomstandigheden in de textielsector verbeteren. Zo werkt het Initiatief Duurzame Handel (IDH) in Vietnam aan schone productietechnieken en steunt Nederland Solidaridad om in Ethiopië betere arbeidsomstandigheden en schone productie in de textielsector te bevorderen, onder andere in samenwerking met de *International Labour Organization (ILO)*.
- Nederland steunt ook het *Better Work* programma van de ILO dat zijn bereik aanmerkelijk heeft uitgebreid, van 583 fabrieken in 2012 tot 1486 fabrieken in 2017, een toename van ruim 900 fabrieken. Onder dit ILO-programma volgden sinds 2014 zo'n 6000 supervisors een intensieve *Better Work* training voor managementvaardigheden. Een respectvolle bejegening van werknemers is een belangrijk onderdeel van de training. In Bangladesh heeft het *Better Work* programma in 2017 de oprichting van een tripartiete adviesraad voor arbeidsrelaties in de textielsector ondersteund.
- *FairWearFoundation* heeft in 2017 21 nieuwe textiel fabrieken in India en Bangladesh toegevoegd aan hun programma voor bestrijding van geweld tegen vrouwen. Het programma heeft 1100 mensen getraind om gender-gerelateerd geweld binnen fabrieken aan te pakken of te voorkomen. Voor naar schatting 13.000 fabrieksarbeiders betekent dit een verbetering in de werkomstandigheden.
- In het Convenant Duurzame Kleding & Textiel werken bedrijven, maatschappelijke organisaties, vakbonden en de overheid samen om risico's op schendingen van mensenrechten te voorkomen of aan te pakken, arbeidsomstandigheden te verbeteren, en de negatieve milieu-impact van de winning van grondstoffen tegen te gaan. Afgelopen jaar hebben de deelnemende bedrijven aan het convenant in hun plannen van aanpak gerapporteerd over hoe

² Deze uitgaven omvatten ook de ondersteuning van NGO's op belastinggebied in ontwikkelingslanden.

zij bijdragen aan verduurzaming van de keten. Bovendien is een overzicht gepubliceerd³ van de productielocaties van de Nederlandse kleding- en textielsector. Op basis hiervan hebben diverse maatschappelijke organisaties problemen op de werkvloer in productielanden aangekaart.

Multistakeholderaanpak in EU:

- In 2017 sloot Italië zich aan bij de Amsterdam verklaringen voor duurzame palmolie en tegen ontbossing. De Europese Commissie schuift aan bij de overleggen van dit initiatief.
- In januari 2018 is een samenwerkingsovereenkomst⁴ getekend tussen het Nederlandse textielconvenant en het vergelijkbare Duitse initiatief. Ook heeft Nederland met succes gepleit voor het uitgangspunt dat pre-competitieve samenwerking van bedrijven binnen de EU mogelijk moet zijn. Dit is opgenomen in de EU Raadsconclusies over de textielsector. Deze initiatieven dragen bij aan een gelijk speelveld op Europees niveau.
- Op 4 juni jongstleden is een bijeenkomst georganiseerd op de permanente vertegenwoordiging van Nederland in Brussel, met als thema: '*Promoting responsible business conduct and due diligence in the textile and garment sector in the EU*'. Deze conferentie was de kick-off van een Europese Roadshow om de Nederlands-Duitse aanpak te promoten. Belangrijk doel van dit event in Brussel was om de Europese Commissie ertoe te bewegen een stimulerende en coördinerende rol te pakken als het gaat om maatschappelijk verantwoord ondernemen in de textielsector.

Palmolie:

- In 2017 was 90 procent van de palmolie die vanuit de Nederlandse voedingsmiddelenindustrie werd geïmporteerd, duurzaam geproduceerd. Hiermee is de sector goed op weg naar 100 procent in 2020. Door de samenwerking onder de Amsterdam verklaring voor duurzame palmolie, wordt in vrijwel alle grote palmolie-consumerende landen in Europa gewerkt richting 100 procent duurzame inkoop in 2020. Hierdoor is EU-breed nu 69 procent van alle ingekochte palmolie duurzaam geproduceerd. Daarnaast werkt het kabinet via organisaties als Solidaridad en het IDH met palmolie producerende landen zoals Indonesië, Maleisië en Ghana aan de verdere implementatie van duurzaamheidsstandaarden.

Cacao, koffie, thee:

- Via partnerorganisaties IDH, Solidaridad en UTZ (thans *Rainforest Alliance*) is gewerkt aan verbetering van sociale en milieuomstandigheden in de cacao, koffie en thee. Om deze ketens verder te verduurzamen, is een focus op leefbaar inkomen voor kleine boeren onontkoombaar. UTZ is een eerste pilot hiertoe gestart in cacao.

Mineralen en metalen:

- Wat betreft mineralen en metalenketens functioneert het *European Partnership for Responsible Minerals* (EPRM, opgericht in 2016) goed als multi-stakeholderinitiatief om bedrijven aan te zetten om gepaste zorgvuldigheid toe te passen en meer verantwoord mineralen en metalen te winnen, te verhandelen en te gebruiken. Het EPRM heeft nieuwe leden mogen verwelkomen, te weten de Duitse overheid en de Europese Commissie (DG DEVCO) als partner en *UN Environment* als waarnemer. Dit jaar steunt het EPRM vier nieuwe projecten, waarvan drie specifiek gericht op het verduurzamen van goudketens en een op de wolframketen.
- Het Convenant Verantwoord Goud is sinds ondertekening op 19 juni 2017 goed op weg om de goudketen te verduurzamen. Zo worden momenteel IMVO-gedragscodes ontwikkeld door de Federatie Goud en Zilver en het Nederlands Gilde van Goudsmeden voor hun leden, en is een project in Oeganda in volle gang om kinderarbeid in kleinschalige goudmijnbouw te bestrijden.
- Ook op grootschalige mijnbouw wordt gewerkt aan verduurzaming. De *Responsible Mining Index*, door Nederland en Zwitserland mede mogelijk gemaakt, werd afgelopen april in Geneve gelanceerd. De index rangschikt 30 grote en geografisch verspreide mijnbouwbedrijven op basis van hun prestaties op het gebied van economische, sociale, *governance* en milieukwesties. De index, geheel openbaar (<https://responsibleminingindex.org/>), stimuleert zo meer verantwoord mijngedrag van grootschalige mijnbouwbedrijven.

³ Zie <https://www.imvoconvenanten.nl/kledingtextiel/agreement/method/factories>.

⁴ Zie <https://www.imvoconvenanten.nl/garments-textile/news/2018/1/duits-nederlandse-samenwerking>.

- Binnen het programma voor Pleiten en Beïnvloeden werken eerder genoemde organisaties als Fairwear, UTZ en Solidaridad aan de versterking van de capaciteiten van lokale NGO's voor dialoog met hun lokale en nationale overheden.

Kosten van geldovermakingen door migranten

Reduceren van kosten van geldovermakingen in Nederland (SDG 10c)

Reduceren van kosten voor geldovermakingen door migranten (*remittances*) in Nederland door Europese PSD2-regelgeving

Op het thema kosten van geldovermakingen door migranten is het door het kabinet geformuleerde doel in het actieplan gehaald: EU PSD2 regelgeving is ingevoerd in de EU. De verwachting is dat dit zal leiden tot innovaties en meer concurrentie op de markt voor financiële diensten waardoor kosten van geldovermakingen door migranten zullen gaan dalen. Dienstverleners die in een EU land geregistreerd zijn hoeven zich als gevolg van PSD2 niet opnieuw te registreren wanneer zij in andere EU landen diensten gaan verlenen. Invoering in Nederland is nog niet geheel afgerond waardoor Nederlandse financiële dienstverleners niet makkelijk in andere EU landen kunnen opereren (afrondding naar verwachting dit jaar). Monitoring door o.a. VN en Wereldbank in het kader van de voortgang op de SDGs zal uitwijzen of de kosten van het overmaken van geld door migranten dalen. In het reguliere ontwikkelingssamenwerkingsbeleid blijft een sterke focus bestaan op financiële inclusie van kwetsbare groepen zoals vrouwen, jongeren, 'forcibly displaced persons', MKB, boeren en plattelandsbevolking.

Klimaatverandering

Implementatie van het Klimaatakkoord van Parijs op een wijze die de armste landen en bevolkingsgroepen ten goede komt (SDG 7, 13)

Implementatie van de afspraken van het Klimaatakkoord van Parijs is essentieel voor de armste landen en bevolkingsgroepen omdat zij het hardst getroffen worden door de gevolgen van klimaatverandering:

- Met ontwikkelingsactiviteiten op het terrein van water, landbouw en bossen draagt Nederland bij aan versterking van de weerbaarheid tegen klimaatverandering. Aan de stabilisatie van broeikasgassen in de atmosfeer draagt Nederland bij door te investeren in toegang tot hernieuwbare energie voor de armsten en door ontbossing en landdegradatie tegen te gaan op een wijze die de armsten ten goede komt. In 2017 werd € 394 miljoen publieke en € 405 miljoen private financiering voor klimaatprojecten gemobiliseerd. Dit geld werd ingezet in ruim driehonderd activiteiten.
- In de klimaatonderhandelingen, het Groene Klimaatfonds en andere fondsen, zoals de *Global Environment Facility*, het *Access to Energy Fund* en het Hernieuwbare Energie Programma voor lage inkomenslanden van de *Climate Investment Funds*, zet Nederland zich onverminderd in om de financiering ten goede te laten komen aan de armsten met bijzondere aandacht voor de positie van vrouwen en meisjes.
- Nederland zet zich daarnaast in voor de integratie van klimaatplannen in nationale ontwikkelingsplannen en strategieën. Zo ondersteunt Nederland het NDC-Partnership, een samenwerking van verschillende landen en organisaties om landen te helpen met het nemen van klimaatactie. Via het *Partners for Resilience* initiatief, draagt Nederland, samen met het Rode Kruis, CARE, Cordaid, *RCRC Climate Center* en *Wetlands International* bij aan capaciteitsversterking van het maatschappelijk middenveld om bij hun eigen overheid en internationale organisaties te lobbyen voor een goede integratie van klimaat in ontwikkelingsbeleid en investeringen. Ook pleit de Nederlandse delegatie onder de klimaatonderhandelingen voor een goede integratie van de nationale klimaatplannen in nationale ontwikkelingsplannen en strategieën onder de regelgeving voor de implementatie van de Overeenkomst van Parijs.
- Voor een maximale vergroening van energie-investeringen in ontwikkelingslanden, dringt Nederland in het bestuur van multilaterale banken nadrukkelijk aan op de keuze voor hernieuwbare energie en verzet Nederland zich tegen CO2-intensieve energieprojecten.

Voedselzekerheid

Beleid gericht op bevordering van handel en investeringen, beleid ten aanzien van klimaat en mondiale agro-ecologie draagt positief bij aan voedsel- en voedingszekerheid (SDG 2, 8, 12, 13, 15)

- In het afgelopen jaar zijn geen nieuwe handelsakkoorden met ontwikkelingslanden gesloten, noch zijn er in WTO-verband nieuwe afspraken gemaakt over de handel in landbouwgoederen.
- Zoals in de voorgaande rapportage aangegeven is, is in samenwerking met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, vastgesteld dat het instrumentarium voor internationaal ondernemen een gedegen basis biedt om effecten op landgebruik en voedselzekerheid te toetsen, inclusief op de richtlijnen van de CFS.
- Als onderdeel van het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid zijn investeringen in agrobiodiversiteit, zoals in de *Access to Seeds Index*, de *Global Crop Diversity Trust* en de genenbanken van de onderzoeksinstituten van de *Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR)* gecontinueerd.
- Ook de investeringen in het vergroten van de weerbaarheid van kleinschalige voedselproducenten tegen klimaatverandering zijn gecontinueerd en opgeschaald, onder meer in samenwerking met het *International Fund for Agricultural Development (IFAD)*, de Wereldbank, de CGIAR, het *Netherlands Space Office (NSO)* en SNV.